

برگزاری اولین کارگاه آموزشی تبیین اصول آموزش باز و از راه دور در دانشگاه پیام نور

حکیمه دسترنجی

- اولین کارگاه آموزشی تبیین اصول آموزش باز و از راه دور به همت معاونت پژوهشی و همکاران مدیریت تحقیقات دانشگاه پیام نور، در روز چهارشنبه (۸۳/۲/۳۰) برگزار شد. در این کارگاه یک روزه، که برنامه های آن در دو بخش ارائه شد، ابتدا دکتر غلامرضا بخشی خانیکی (معاون پژوهشی دانشگاه و دبیر همایش) در سخنرانی کوتاه افتتاحیه به خوش آمدگویی و هدف از برگزاری این کارگاه پرداختند. ایشان هدف معاونت پژوهشی را از برگزاری این گونه برنامه ها تقویت روحیه پژوهش در سطح دانشگاه عنوان کردند.
- سخنرانان این مراسم عبارت بودند از آقای دکتر حسن ظهور، دکتر محمدعلی ابراهیمی، دکتر عیسی ابراهیم زاده و دکتر محمدحسن بیژن زاده.
- آقای دکتر ظهور در سخنرانی خود با عنوان اصول آموزش باز در ابتدا به اصول نظام آموزشی باز و از راه دور اشاره کردند و این اصول را چنین برشمردند:
- ۱- استاد محور بودن در امر تهیه مواد آموزشی خودآموز،
  - ۲- دانشجو محور بودن در امر یادگیری (فراگیری مستقل و خودآموز)،
- ۳- فراهم آوردن امکان بهره گیری دانشجویان از منابع آموزشی و کمک آموزشی نظیر کتابهای درسی، کتابهای کمک درسی، نرم افزارهای آموزشی، رسانه ها و برنامه های دیداری و شنیداری،
  - ۴- فراهم آوردن امکان استفاده دانشجویان از آزمایشگاهها، کارگاهها، میداین ورزشی و امکانات فوق برنامه،
  - ۵- برگزاری محدود جلسه های رفع اشکال گروهی یا فردی که در این شیوه دانشجو می تواند در یادگیری مشارکتی فعال و خلاقانه داشته باشد.
  - ۶- سنجش با حفظ کیفیت و میزان کمیت مطالب و بر اساس عدم ارتباط میان استاد و دانشجو.
- ایشان در ادامه به ضرورت توجه به آموزش باز و از راه دور در کشورها پرداختند و در توجیه این ضرورت دلایل زیر را برشمردند:
- ۱- ارتقاء سطح علمی و فرهنگی جامعه
  - ۲- همگانی کردن آموزش عالی
  - ۳- حذف ضوابط محدودکننده با عنایت به حفظ کیفیت
  - ۴- حذف عوامل محدودکننده سن، زمان و مکان در امر آموزش تا حد ممکن
  - ۵- تحت پوشش قرار دادن کسانی که به دلایل مختلف

- ۱۸- تقویت روحیه خوداتکایی و اعتماد به نفس
  - ۱۹- فراهم کردن امکان ادامه تحصیل برای افراد با انگیزه‌های متفاوت
  - ۲۰- ارتقاء توانمندی اعضای هیئت‌علمی در تهیه و تدوین مواد آموزشی.
- اما از نظر ایشان، نظام آموزش از راه دور، به رغم همه ویژگی‌های مثبتی که ذکر آن گذشت، همچون هر پدیده دیگر با مشکلاتی نیز روبه‌روست. از این‌رو، عنوان بحث بعدی ایشان مشکلات آموزش از راه دور بود که در ذیل هفت عنوان به توضیح آن پرداختند:
- ۱- تماس کمتر دانشجویان با یکدیگر و فقدان یا ضعف عوامل انگیزش و رقابت
  - ۲- تماس کمتر دانشجویان با استادان و فقدان حمایت فوری ناشی از حضور کم استاد و دشواری در راه ایجاد صمیمیت معلم و شاگرد به دلیل محدودیت یا نبود ارتباط چهره به چهره و کمتر درک کردن مکتب استاد
  - ۳- آمادگی نداشتن تعدادی از افراد جامعه برای استفاده از این نوع آموزش
  - ۴- مشکلتر بودن تهیه مواد آموزشی
  - ۵- عدم آشنایی مناسب و کافی استادان و دانشجویان با تکنولوژی و تکنیک‌های اجرایی آموزش از راه دور
  - ۶- عدم اعتماد به توانایی فردی در یادگیری در مواردی که فرد درک کمتری از مواد درسی دارد.
  - ۷- تبادل کمتر فرهنگها و ملیتهای مختلف.
- آقای دکتر ظهور پس از برشمردن مشکلات آموزش از راه دور، بر این نکته تأکید کردند که به رغم این مشکلات حفظ اصول نظام آموزش باز و از راه دور و توسعه آن در کشور امری ضروری است. بنابراین، در مبحث پایانی سخنرانی خود ضرورت حفظ اصول نظام آموزش باز و از راه دور را در قالب موارد بیست و دوگانه چنین برشمردند:
- ۱- همگانی کردن آموزش عالی
  - ۲- تکیه کردن بر نظام باز و رفع محدودیتهای آموزشی
  - ۳- تکیه بر پذیرش کلیه داوطلبان علاقه‌مند
  - ۴- تأکید بر حفظ کیفیت آموزشی
  - ۵- ارائه مداوم آموزش در جامعه برای همه، در هر زمان و در هر مکان

- ۶- گسترش آموزش عالی در مناطق محروم
  - ۷- بهره‌گیری از امکانات بالقوه موجود در کشورها به منظور بهره‌مندی در جهت توسعه و تعمیم آموزش عالی
  - ۸- صرفه‌جویی در هزینه‌های سنگین آموزش حضوری
  - ۹- استفاده بهینه از فضاها، امکانات و تجهیزات.
- دیگر محور بحث دکتر ظهور ویژگی‌های مثبت نظام آموزش باز و از راه دور بود. از منظر ایشان این ویژگیها را می‌توان در ذیل ۲۰ عنوان دسته‌بندی کرد که این عناوین بدین شرح‌اند:
- ۱- کاهش هزینه‌های سرانه دانشجوی
  - ۲- کاهش فضا و امکانات تجهیزات سرانه از قبیل فضای ساختمانی و مانند آن
  - ۳- کاهش مهاجرت و جابه‌جایی دانشجوی
  - ۴- فراهم آوردن فرصتهای آموزشی برای کسانی که نمی‌توانند در کلاسهای درس حضور یابند (نظیر شاغلان و بانوان خانه‌دار)
  - ۵- انعطاف‌پذیری از نقطه‌نظر سن، زمان و مکان (آموزش برای هرکس، در هر زمان و در هر جا)
  - ۶- نیاز کمتر به اعضای هیئت‌علمی
  - ۷- امکان فعالیتهای دیگر اقتصادی و اجتماعی در کنار فعالیتهای آموزشی
  - ۸- امکان دسترسی به فراگیران بیشتر
  - ۹- جذب علاقه‌مندان به تحصیل با هزینه کمتر (مثلاً به سبب صرفه‌جویی در هزینه‌های اجتماعی و شخصی که در آموزش سنتی فرد باید آنها را پردازد).
  - ۱۰- استفاده از استادان خارج از دسترس که به نحو دیگر نمی‌توان از آنها بهره گرفت.
  - ۱۱- محفوظ ماندن نظام متعارف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برخی مناطق
  - ۱۲- استفاده از امکانات موجود در نقاط مختلف کشور
  - ۱۳- ارائه آموزش در اقصی نقاط کشور
  - ۱۴- تولید بیشتر مواد آموزشی
  - ۱۵- باز شدن امکان فراگیری و حذف بسیاری از محدودیتهای
  - ۱۶- امکان بیشتر ادامه تحصیل با انگیزه‌های مختلف
  - ۱۷- افزایش نمره دانشجوی در فرایند یادگیری

کار شکل‌دهی بنیادهای جدید جامعه و موجب شبکه‌ای شدن مناسبات انسانی در عصر کنونی است. شبکه‌ای شدن مناسبات انسانی، اقصی نقاط عالم را در شبکه‌ای جهانی به یکدیگر پیوند داده است. فرهنگ و اندیشه زمان ما که از مقیاس و دامنه تغییرات تاریخی به حیرت دچار و نوعی هزاره‌گرایی جدید را پذیرا شده است، به مبتکران فناوری اطلاعات ظهور عصر جدیدی را بشارت می‌دهد و نگرش سیستمی و منطقی کامپیوتری و DNA را که به درستی درک نشده است، به همه ارکان اجتماعی عمومیت می‌بخشد.

ایشان، در ادامه، معضل‌آفرینی فناوری را برای جوامع مردود خواندند و متذکر شدند که:

معضل‌آفرین بودن فناوری مسئله‌ای کاذب و گمراه کننده است چون جامعه و فناوری دو پدیده جدا از یکدیگر نیستند بلکه، در واقع، خود جامعه است که به سوی فناوری سمت و سو گرفته است. بنابراین، امروزه کسانی که با دانش روز فاصله دارند خود را در جهانی می‌یابند که وجود عینی ندارد و از حل مسائل امروز با تکیه بر دانش گذشته عاجزند زیرا مسائل امروز با مسائل گذشته تفاوت اساسی دارد. ابزارهای قدیمی کارایی و اثربخشی خود را از دست داده‌اند و جامعه امروز نیازمند شناخت و استفاده از ابزار جدید است.

بدین ترتیب، ایشان به ارائه نظر خود درباره دهکده جهانی پرداختند و یاد آور شدند که:

ما در دهکده جهانی زندگی نمی‌کنیم بلکه در کلبه‌هایی فراخور حال منطقه زندگی می‌کنیم؛ اما این کلبه‌ها در سطح جهانی تولید و در محدوده محلی توزیع شده‌اند.

دکتر ابراهیمی در ادامه به ویژگیهای جامعه شبکه‌ای، با استناد به قول مانویل کاستلز، جامعه‌شناس برجسته آمریکایی، پرداختند و این ویژگیها را چنین برشمردند:

۱- اقتصاد اطلاعاتی که در آن رقابت و بهره‌وری میان بنگاههای تجاری و حوزه‌های اقتصادی کشورها بیش از هر زمان دیگر به معرفت و دانش و اطلاعات و فناوری لازم برای پردازش این اطلاعات معطوف شده است.

۲- اقتصاد جهانی که منظور از آن نه اقتصاد جهان که نوعی فعالیت استراتژیک نوین است که به عنوان پدیده‌ای واحد و

۶- جبران نارسایی موجود در آموزش شاغلان و خانه‌داران

۷- استفاده بیشتر از امکانات موجود در نقاط مختلف کشور

۸- پاسخگویی به داوطلبان ورود به مؤسسات آموزش عالی در کشور

۹- ارائه مهارت‌های جدید

۱۰- توسعه تحصیلات تکمیلی

۱۱- کاهش هزینه‌های ارائه آموزش

۱۲- بهره‌مندی از امکانات بالقوه موجود جامعه در امر آموزش

۱۳- افزایش رشته‌های تحصیلی مخصوصاً در زمینه میان‌رشته‌ایها و رشته‌های جدید

۱۴- کمک به تولید علم

۱۵- کمک به حل معضلات اجتماعی

۱۶- کمک به تربیت نیروهای تخصصی مورد نیاز جامعه

۱۷- استفاده از منابع مردمی و غیر مردمی در آموزش عالی

۱۸- توسعه پذیرش دانشجو

۱۹- گسترش بیشتر پژوهش با عنایت به ارتقاء بیشتر سطوح کیفیت پژوهش و با توجه به کاهش زمان تدریس

۲۰- گسترش بیشتر مراکز، واحدها و کانونها با عنایت به امکان دسترسی سهلتر همگان به مراکز آموزش عالی

۲۱- تقویت بیشتر مواد آموزشی و ارتقاء بیشتر سطوح کیفیت آموزش

۲۲- ایجاد زمینه‌های لازم به منظور توسعه بهره‌گیری از فناوریهای نوین آموزشی.

آقای دکتر محمدعلی ابراهیمی، دومین سخنران اولین کارگاه آموزشی تبیین اصول آموزش باز و از راه دور، مقاله خود را تحت عنوان فضای فیزیکی، جامعه شبکه‌ای و نظام آموزش باز ارائه کردند. ایشان در مقدمه‌ای مبسوط به تبیین مبانی و اصول نظری عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات پرداختند و بر این نکته تأکید کردند که:

مهمترین رویداد دگرگون‌کننده زندگی انسان، در عصر نوین، تکنولوژی اطلاعات است که با سرعتی شتابان در

جهان، عملاً فواصل زمانی را از میان برداشته و نظم طبیعی دوران قدیم یا چارچوبهای مکانیکی جهان صنعتی را به کلی دگرگون ساخته و با دسترسی سریع به اطلاعات و ابزار انتقال و پردازش آن، حضور در مکان نیز معنای تازه‌ای به خود گرفته است که می‌تواند تعیین‌کننده ارتباط و اتصال شخص به جامعه شبکه‌ای یا طرد و حذف او از این مکان فراگیر و، در عین حال، انحصاری به شمار آید.

جایگاه آموزش در جامعه شبکه‌ای دیگر موضوعی بود که دکتر ابراهیمی به آن پرداختند. از منظر ایشان

در عصر انفجار اطلاعات هرگاه کسی احساس کند که نیاز به آموختن ندارد باید اطمینان داشته باشد که عمر دوران کارایی و مفید بودن او به سرآمده است. بنابراین، آموزش جامع و فراگیر و فارغ از محدوده‌های زمان و مکان، ویژگی اجتناب‌ناپذیر آموزش همگانی در سطوح عالی در عصر فناوری اطلاعات با نظام شبکه‌ای است.

در واقع، نیازهای عصر نوین شیوه آموزش نوینی را می‌طلبد که شیوه آموزش سنتی قادر به برآوردن این نیازها نیست. با نگرش جدید آموزش صرفاً محصور در کلاسهای درس با حضور استاد نیست هر چند که تحصیلات دانشگاهی کلاسیک همواره جایگاه رفیع خود را حفظ خواهند کرد. بنابراین، برای تحقق آموزش مادام‌العمر و حل مشکل فضای فیزیکی، دانشگاههای سراسر دنیا، آموزش سازمان‌یافته‌ای را به همراه طیف وسیعی از رشته‌های تحصیلی به صورت آموزش الکترونیکی ارائه داده‌اند و به سرعت درصدد توسعه فراگیر این شیوه آموزشی هستند.

نخستین سخنران بخش دوم همایش، آقای دکتر عیسی ابراهیم‌زاده بودند که سخنرانی خود را با عنوان مبانی و اصول آموزش باز و از راه دور در ذیل پنج عنوان

- تعریف آموزش باز و از راه دور،

- مبانی فلسفی آموزش باز و از راه دور،

- مبانی پداگوژیکی آموزش باز و از راه دور،

- اصول آموزش باز و از راه دور،

- نظریه‌های آموزش باز و از راه دور

ارائه کردند.

ایشان آموزش باز و از راه دور را چنین تعریف

مشکل، انواع کار و تکاپوی اقتصادی را در تراز جهانی و مقیاس سیاره‌ای به اجرا درمی‌آورد و اقتصادهای محلی در درون این نظام جهانی هدایت می‌شوند و فعالیت می‌کنند.

۳- فعالیت اقتصادی شبکه‌ای که وجه تمایز و ویژگی اصلی فعالیت اقتصاد جهانی است.

۴- تحول در نحوه انجام دادن کار و ساختار اشتغال که بر مبنای این تحول گرایش به انجام دادن کار با افراد کمتر و در فضاهای کوچکتر با قراردادهای حتی‌الامکان کوتاه‌مدت تزواج یافته است. این تحول هرچند که در کاهش بیکاری تأثیر چندانی نداشته اما موجب رشد احساس بی‌اعتمادی افراد و نگرانی آنها نسبت به آینده شده است.

۵- ظهور قطبهای متقابل که نتیجه فرایند جهانی شدن و شبکه‌ای شدن اقتصاد است و خود موجب تضعیف نهادهای اجتماعی و تقویت تلاشهای فردی افراد می‌شود. با تقویت تلاشهای فردی تقابلی میان آنان که به اطلاعات دسترسی دارند و کسانی که چنین موقعیتی ندارند، پدید می‌آید. این تقابل در افراطی‌ترین شکل خود به ظهور گروههای زیادی از افراد رانده شده به حاشیه و طرد شده از اجتماع اطلاعاتی منجر می‌شود.

۶- فرهنگ واقعیت مجازی که فرهنگ عصر اطلاعات است که در چارچوب انتقال نمادها به وسیله ابزارهای الکترونیک شکل می‌گیرد. این واسطه‌های الکترونیکی و مخاطبان آنها بسیار متنوع‌اند. خیل کثیر مخاطبان مجموعه‌ای غنی از اطلاعات، در قالب متون الکترونیکی، در اختیار ابزارهای الکترونیک قرار می‌دهد و، به این ترتیب، فضایی مجازی، حاوی انبوهی از اطلاعات پدید می‌آید که به صورت بخشی از واقعیت اجتماعی عصر جدید ظهور کرده و فضای اصلی تعاملهای معرفتی را در اختیار گرفته است.

۷- سیاست بر پال رسانه‌ها که ویژگی اجتناب‌ناپذیر حضور سیاسی جوامع متکی بر واقعیت مجازی است. رسانه‌های الکترونیک، به‌ویژه تلویزیون، پیام‌رسان اصلی و مؤثرترین ابزار سیاست‌گزاران این عصرند.

۸- تحول معنایی زمان و مکان که این تحول نیز متناسب با جامعه شبکه‌ای صورت گرفته است. انتقال سریع اطلاعات و سرمایه‌ها و امکان ارتباط همزمان میان افراد در نقاط مختلف

کردند:

ریزی درسی پسامدرن، یادگیری مبتنی بر رمز و نمادهای تربیتی (semiotic) اشاره کرد. در این دیدگاه به جای انتقال دانش و ثبت و ضبط اطلاعات در ذهن بر ساخت دانش توسط یادگیرنده تأکید می‌شود.

دکتر ابراهیم‌زاده از میان نظریه‌پردازان مبانی پداگوژیکی آموزش از راه دور به معرفی مشهورترین نظریه‌پردازان پداگوژیک پرداختند، از جمله تالمین (۱۹۸۳) که دانش از دید او یک اختراع انسانی - اجتماعی یا یک ساختار (Construction) است؛ گلاسرفیلد (۱۹۸۷) که معتقد است که ساختارگرایی نظریه‌ای است درباره‌ی دانش که ریشه در فلسفه، روان‌شناسی و سایبرنتیک دارد؛ کلیرن (۲۰۰۰) که شالوده‌ی نظر او این است که انسان جهان خود و دانش را می‌سازد؛ مولم، هیویر و اپل‌فیلد (۲۰۰۰) که معتقدند ساختارگرایی یکی از اثرگذارترین دیدگاهها درباره‌ی یادگیری در دو دهه‌ی اخیر بوده است.

محور بعدی سخنرانی دکتر ابراهیم‌زاده به نظریه‌های آموزش باز و از راه دور اختصاص یافت. وی در ذیل این محور سه نظریه‌ی معروف را مطرح کرد: الف) نظریه‌ی استقلال و خودکامی که ودمایر تبیین کننده‌ی آن بود و مبتنی بر چهار اصل فردگرایی، لیبرالیسم، مردم‌سالاری اجتماعی و خود-مختاری و استقلال یادگیرنده است؛ ب) نظریه‌ی تعامل و ارتباط که هولمبرگ و سیوزات از سردمداران آن بودند و چکیده‌ی آراء خود را در ذیل چهار عنوان آموزش به صورت مکالمه هدایت شده، ارتباط دوسویه، مواد آموزشی خودآموز و تعاملی، دادن بازخورد سریع مطرح کردند؛ ج) نظریه‌ی صنعتی که اتوپیترز بنیان‌گذار آن بود. بر اساس این نظریه آموزش و پرورش یک فرآیند صنعتی است که از این اصول پیروی می‌کند: برنامه‌ریزی متمرکز، عقلانی شدن (rationalization)، خودکار شدن (automation)، تولید و عرضه انبوه مواد آموزشی (mass production)، تقسیم کار (division of Labour)، استاندارد کردن، اقتصادی شدن (cost-effective).

پایان بخش مقاله‌ی پر بار و منسجم مبانی و اصول آموزش باز و از راه دور به تبیین اصول این شیوه‌ی آموزشی اختصاص یافت. این اصول عبارت‌اند از:
- جدایی زمانی و مکانی یاددهنده و یادگیرنده

آموزش باز و از راه دور عبارت است از سازمان‌دهی فرایند یاددهی - یادگیری توسط یک مؤسسه (و نه یک معلم) از طریق انتخاب راهبردهای مناسب برای به کارگیری فناوریهای مختلف به منظور ایجاد تسهیلات لازم برای یادگیری مستقل و ارزیابی یادگیرنده از پیشرفت خود و ارتباط دو جانبه میان یادگیرنده و یاددهنده.

نکته‌ی شایان ذکر در سخنرانی ابراهیم‌زاده تبیین مبانی و اصول نظری آموزش از راه دور بود که در دو بخش مبانی فلسفی و مبانی پداگوژیکی عرضه شد. به اعتقاد ایشان این نظام آموزشی بر مبنای دیدگاههای فلسفی زیر شکل گرفته است:

۱) فلسفه واقع‌گرایی (رنالیسم) که از این منظر الف) هستی خارج از ذهن وجود دارد، ب) هستی قابل شناخت است، ج) شناخت امری حصولی است.

۲) تجربه‌گرایی

۳) عقل‌گرایی

۴) وجودگرایی (اکزیستانسیالیسم)

۵) آزادگرایی (لیبرالیسم).

ایشان در شرح مبانی پداگوژیکی آموزش باز و دو نظریه‌ی یادگیری فراشناخت و یادگیری ساختارگرایی را بسیار مؤثر دانستند و به توضیح این نظریات پرداختند:

الف) نظریه‌ی یادگیری فراشناخت که به بررسی چگونگی فرایند شناخت توسط خود شناسنده و یادگیری چگونه یاد گرفتن و مهارتهای خود کنترلی و خود ارزیابی می‌پردازد.

ب) نظریه‌ی یادگیری ساختارگرایی که در سه حوزه فلسفه، روان‌شناسی و آموزش کاربرد داشته است. اما ساختارگرایی در آموزش دیدگاهی جدید درباره‌ی فرایند یاددهی - یادگیری و، در واقع، راهبردهای آن است که ریشه در نظریه‌های آموزشی صاحب‌نظرانی چون پیازه، دیویی، ویگوتسکی و ماریا مونته‌سوری دارد.

ساختارگرایان برای یادگیری ویژگیهایی قائل‌اند که از آن جمله می‌توان به یادگیری زیایا (generative)، یادگیری مبتنی بر موقعیت (situated)، یادگیری مبتنی بر برنامه -

علاوه بر این، این نکته را متذکر شدند که بیشتر رشته‌های دانشگاه پیام‌نور در حوزه علوم انسانی است و این رشته‌ها تنوع کافی را برای جذب دانشجوی خارجی ندارند و این امر در آینده دانشگاه را با مشکلی جدی مواجه خواهد ساخت.

در دانشگاه گنینگسن، در کشور هلند، رشته‌هایی چون تکنولوژی محیط زیست، مهندسی صنایع غذایی، مهندسی بیوپروسس، مهندسی محیط زیست، کنترل آلودگی، حفاظت از گیاهان، آمار حیاتی، مهندسی گل‌های زینتی، پرورش آبزیان و گیاهان گلخانه‌ای ارائه شده است. در کشور ما نیز که دارای اقلیم‌های مختلف محیط‌زیستی است می‌توان با برنامه‌ریزی درست و خاص هر منطقه رشته‌های جدیدی دایر کرد. برای مثال، دو منبع اصلی درآمد شهر محلات از طریق گل‌ها و گیاهان زینتی و تولید و استخراج سنگ‌های ساختمانی و زینتی است. اما به سبب فقر تخصصی و کمبود امکانات، این دو منبع غنی، درآمد چندان‌ی به اقتصاد این شهر نمی‌افزایند در حالی که با دایر کردن رشته‌های مربوط به این دو منبع و افزایش سطح تخصصی از طریق نظام آموزش باز و از راه دور می‌توان تحولی در اقتصاد این منطقه پدید آورد.

پایان بخش سخنرانی ایشان تضمین کیفیت دوره‌های فراگیر در دانشگاه پیام‌نور بود.

در این همایش یک روزه، پس از ایراد هر سخنرانی، جلسه پرسش و پاسخ برگزار شد و سخنرانان به سؤالات حاضران پاسخ دادند.

اولین کارگاه آموزشی تبیین اصول آموزش باز و از راه دور، پس از مراسم اختتامیه و پذیرایی در ساعت ۱۵/۳۰ دقیقه به کار خود پایان داد. امید که معاونت پژوهشی دانشگاه با برگزاری همایش‌هایی از این دست با اتکا به همت بلند همکاران دست‌اندرکار، در جهت اعتلای سطح پژوهشی دانشگاه گام‌های مؤثرتری بردارد. ■

- یادگیری مستقل

- ارتباط با سازمان، معلم و یادگیرندگان و استفاده از فناوری ارتباطات به عنوان پل ارتباطی پرکننده فاصله زمانی- مکانی میان یادگیرنده و یاددهنده
- خودارزیابی یادگیرنده و نظارت مؤسسه یاددهنده بر پیشرفت تحصیلی و حفظ استانداردهای آموزشی

- کنترل کیفیت و استاندارد آموزشی

- صنعتی شدن فرآیند آموزش

دکتر محمد حسن بیژن‌زاده، آخرین سخنران این کارگاه، سخنرانی خود را تحت عنوان آموزش باز و از راه دور، فرصتها و چالشها ارائه کردند.

ایشان در مقدمه سخنرانی خود به تأثیر شگرف دو پدیده اقتصاد باز و آزاد و رشد سریع فناوری اطلاعات بر همه شئون زندگی اجتماعی بشر و، در نتیجه آن، پدید آمدن مفهوم جهانی شدن و شکل‌گیری مفهوم موج چهارم یا دوره چهارم تمدن بشری اشاره کردند. ایشان در ادامه یادآور شدند:

اگر قرن ۲۱ را قرن دانایی نامیده‌اند، پس یادگیری موتور محرکه این عصر است و از آنجا که انسان مادام‌العمر نیازمند یادگیری است، پس ابزار یادگیری باید همیشه و در همه جا در دسترس باشد. بنابراین، بازار چنین آموزشی به وسعت کوه زمین خواهد بود و، در واقع، نظام آموزش از راه دور، نظامی جهان شمول است.

ایشان در ادامه سخنرانی خود، به طور اختصاصی، به فرصتها و امتیازات دانشگاه پیام‌نور در ایران و چالشها و تهدیدهایی که این دانشگاه در معرض آن قرار دارد، پرداختند. دکتر بیژن‌زاده دیدگاه مسئولان اجرایی و آموزشی راه، که اغلب پرورش یافته نظام سنتی آموزش در کشور هستند، یکی از موانع مهم بر سر راه توسعه نظام آموزش باز و از راه دور در کشور دانست.